

**NORSK FOLKEMUSEUM MOT 2014
INNLEGG PÅ ABM-KONFERANSE 22. JUNI 2009
Ved Olav Aaraas og Inger Jensen**

I disse dager er det nøyaktig 50 år siden mitt første møte med Norsk Folkemuseum. Jeg hadde bodd i Norge i en måned og var på skoletur til Folkemuseet med min nye førsteklasse. Tog til Vestbanen og Bygdøybåten til Dronningen. Jeg møtte en ny verden. Tjærebredde tømmerhus og omvisere i bunad.

Olav minnes det samme. Solsvidde hus som nå, med gress på taket, damene hadde bunader og felemusikken Ijomet. Sauene som ble klippet gjorde mest inntrykk. Han syntes synd på dem, dette måtte da gjøre vondt.

Det ble flere møter med Folkemuseet.

Gjennom studietida gikk møtene med museet for meg som for så mange andre mer i dybden. Sentralt på pensum i etnologi var Visted og Stigums *Vår gamle bondekultur* og artikler fra museets årbok *By og Bygd*, det var laft som dateringsmåte, den lomske såmaskin og mye annen kunnskap som ble øst ut over landet fra det store og lærde fagmiljøet på Norsk Folkemuseum. Dette var små bibler for oss som vi også brukte da vi var på sommerjobb med katalogisering rundt omkring på bygdemuseer i provinsen.

Når vi som ferske kandidater kom ut i museumsstillinger, ofte som eneste ansatte rundt om i Norge, visste vi hvor vi måtte henvende oss om vi trengte råd. Enten det var katalogkort, registreringsmetoder, merking og behandling av gjenstander eller råd om oppbevaring av det gjenstander, fotografier og arkivmateriale. På Folkemuseet fikk vi svar, helt gratis.

På begynnelsen av åttitallet, kom nomenklaturene, de uvurderlige heftene med A4-ark med sirlige tegninger av mjølkekar og boller, bunker og flasker, med ulike dialektbetegnelser. Det var nok flere enn meg som gledet seg over så konkret og matnyttig assistanse når vi skulle ordne samlingene.

Midt på 80-tallet la museet seg i tet i EDB-utvikling for museene (det het EDB den gangen), sammen med ildsjeler på Nordmøre og i Hardanger. Vi kjøpte maskiner og floppydisker vi ennå ikke visste hvordan vi skulle bruke, og vi fikk hjelp.

På slutten av tiåret lukket museet seg inne i seg selv, vi på utsiden bare skimtet lynglimtene og hørte tordenbrakene. Vi sluttet å ringe dit, for der inne hadde de nok med seg selv og hverandre.

På 90-tallet løftet museet seg igjen, og det var en sprek hundreåring som feiret seg selv, som kastet seg frem i rampelyset med monumentale utstillinger, med nytt sentralmagasin og REVITA-prosjektet som ble et eksempel for og var åpent tilgjengelig for resten av museumsverdenen. Det var en nyorientering som vakte oppsikt og beundring. Folkemuseet var sentralt i utviklingen av dataverktøyet (det het data den gangen). Vi laget PRIMUS.

På tross av nyorientering og fremskritt, var museet likevel i grunnleggende økonomisk ubalanse. Friluftsmuseet var til nedfalls, utstilling etter utstilling måtte stenge fordi det ikke var folk eller midler til å modernisere dem. Lønnsutgiftene tok hele statstilskuddet og skjevheten økte. Fra 2001 handlet departementet og ga tilskuddet en viss realøkning, så friluftsmuseet kunne prioriteres sterkere. *Den grunnleggende økonomiske ubalansen besto likevel og er fremdeles museets fremste utfordring.* Jeg kommer tilbake til dette.

Norsk Folkemuseum ser på seg selv som et redskap i Statens kulturpolitikk, og når vi skal snakke om museets rolle i det nasjonale museumsnettverket, er dette selve nøkkelen. De fleste større tiltak på museet de siste tiårene er utført på oppfordring fra eller i nær forståelse med Staten, for å løse viktige statlige oppgaver. Det gjelder tilbakeføringen av det norske materialet fra Stockholm, overtakelsen av forvaltningen av Bygdø Kongsgård, etableringen av Ibsenmuseet og lederrollen i gjennomføringen av Ibsenåret, forvaltningen av Bogstad Stiftelse og konsolideringen med Eidsvoll 1814. Det sterke statlige engasjementet, både økonomisk og i museets styrende organer, understreker den samforståelse som eksisterer mellom Staten og museet. Samtidig er Folkemuseet en stiftelse med frihet til å velge egen kurs, noe det også alltid har gjort, hvilket avspeiler seg i dets arbeidsplaner.

I museets strategiske plan er det et hovedmål at *Norsk Folkemuseum skal være en drivende kraft i norsk museumsvesen*. Det er naturlig å se dette på bakgrunn av museets forhistorie, men også på bakgrunn av museumsreformen som har skapt et nytt museumslandskap. Hensikten med reformen var å profesjonalisere museene, skape større og mer rasjonelt drevne enheter og bredere fagmiljøer. Man skulle tro at denne utviklingen hadde minsket behovet for sentralt plassert kompetanse, men så synes ikke å være tilfelle. Årsakene til dette er mange. De som tidligere arbeidet på småmuseer stilles i dag overfor nye og høyere kompetansekrav og andre arbeidsmåter. Det er kommet mange nye medarbeidere inn i museene, flere av dem fra andre samfunnssektorer, uten museumserfaring. Livet i større organisasjoner stiller ledelse og ansatte overfor nye utfordringer, både faglig og administrativt. Dette har blant annet Norges Museumsforbund tatt tak i, i samarbeid med ABM-utvikling. Klarer man ikke oppgaven med å utvikle museumspersonalet, kan man heller ikke høste fruktene av reformen.

Norsk Folkemuseum ønsker å være et kompetansesenter for norsk museumsvesen innen de fleste fagområder, også de administrative. Dette må skje i nært samarbeid med ABM-utvikling, til dels også med andre museer, etter en felles analyse av behov og tiltak. Museet må få ressurser til å initiere forskningsprosjekt, til å drive kompetansehevende virksomhet innen de fleste sider av samlingsforvaltning, som katalogisering, nomenklatur og klassifisering, gjenstandsbehandling og konservering, alt med utgangspunkt i eget arbeid og egne ressurser. En slik kompetansehevende virksomhet kan skje ved kurs og seminarer, ved hospitering eller ved publikasjoner, trykte eller nettbaserte, og den bør kunne skje over hele landet.

Utviklingen av KulturIT (det heter IT nå...), som sprang ut av et samarbeid mellom Maihaugen og Norsk Folkemuseum og som drives i nært samarbeid med ABM-utvikling, er et godt eksempel på hvilke virkninger slike arbeidsmåter kan få. Selskapet betjener i dag de aller fleste norske museer, og over 600 brukere er knyttet til selskapet på fulldriftsbasis.

Skal museet klare å fylle denne rollen, må det selv være i forkant av utviklingen. Det må delta aktivt i internasjonale museumsnettverk og kunne introdusere nye tanker og arbeidsmåter i det norske miljøet. Dette vil kreve en enda større lydhørhet på museet for behovene andre steder i landet. En styrking av Norsk Folkemuseum må komme hele landet til gode.

Først av alt må det bringes økonomisk i balanse. Det siste året er Norsk Folkemuseums økonomi blitt prekær, og museet er avhengig av betydelig tilskuddsøkning for i det hele tatt å kunne drive videre. Før helgen kom meldingen om at pensjonspremien øker med ytterligere 1 mill. i 2010. Skal museet kunne få kraft til å ta rollen som er beskrevet over, må det imidlertid styrkes ut over dette, både med bemanning og driftsmidler. I tillegg har museet store

vedlikeholdsetterslep, både på driftsbygninger og utstillinger og i friluftsmuseet, oppgaver som vil måtte løses over flere år. I dag er 2/3 av utstillingene og de fleste av bygningene i friluftsmuseet utilgjengelige for publikum. Den første oppgaven blir altså systematisk å gjenreise Norsk Folkemuseum som en moderne kulturinstitusjon, å åpne museet for publikum igjen og aktivisere de verdifulle ressursene som i dag ligger ubenyttet i magasiner og arkiver.

Dersom dette store kulturloftet endelig kan gjennomføres, står Norsk Folkemuseum klar til å blomstre frem mot 2014. *Gjenåpning av den 100 år gamle Bysamlingen til 2014* (etter 20 stengte år) er et sentralt mål, likeledes nyåpning av Kong Oscar II's bygningssamling, et viktig minne etter unionstiden og Bernadottene. *Viktig er også en økt satsing på formidling av arbeiderkultur med utgangspunkt i husene fra Enerhaugen og ved digitalisering og nettpublisering av Edvard Bulls store materiale med arbeiderminner, og ved øket aktivitet med dokumentasjon av dagligliv i Norge, innen alle samfunnslag og etniske grupper.*

Selvsagt vil Norsk Folkemuseum satse bredt på folkeopplysning og spennende formidling i forbindelse med 1814-jubileet. I årene fremover mot 2014 vil museet med utgangspunkt i Eidsvoll 1814, Bygdø Kongsgård, Ankerfamiliens Bogstad og den gamle Stortingssalen bygge et helhetlig program for markeringer, utstillinger og kulturarrangement. Og tiden er knapp: Allerede i 2010 vil museet vise en utstilling om det dramatiske forspillet til 1814 i årene 1807-1810, da hele Norden ble dramatisk omformet. Dette er et samarbeid med museer og historikere i Sverige, Danmark og Finland og bygger på en utstilling som allerede er på vandring. Derfor kan den ikke utsettes, Men også den er avhengig av støtte, og vi avventer fremdeles noe skjelvende at det skal lanseres egne 2014-midler til slike satsinger. Skjer ikke dette i 2010, må planene avlyses. Vi har tidligere etterlyst et apparat for å ta hånd om prosjekter opp mot 2014. Nå må det komme!

Bak denne raskt skisserte handlingsplanen for revitalisering av Norsk Folkemuseum ligger også tanker om utviklingen på lenger sikt. *I disse dager arbeides det med planer for fremtidig plassering av Kulturhistorisk Museum. Dette er et avgjørende valg for begge museer. En endelig lokalisering av Kulturhistorisk Museum i Bjørvika vil for alltid sementere en splittelse av to fagmiljøer som har overlappende arbeidsområder og alt å vinne på å samlokalisere seg. To nedslitte, halvsmå museer kan nå samles til én sterk institusjon av europeisk størrelse, med hele historien som felles arbeidsområde. Det vil bli det mest attraktive museet i Oslo og gi store samdriftsgevinster, og det vil være en naturlig videreføring av museumsreformen. Med godt sikrede vikingskip som sentrum i en spenstig arkeologisk utstilling nybygget rundt Arnebergs vakre bygning, med middelalderutstillinger knyttet til Folkemuseets utstillinger fra 15-1600-tallet, med Kulturhistorisk Museums stavkirkeportaler presentert sammen med stavkirken fra Gol vil vi endelig kunne "lime sammen" historien igjen. Og det vil skje med Riksantikvarens velsignelse, uten risikable flytteprosesser og uten ekstra tomteutgifter.*

Middelalderbyen skal selvsagt formidles, men det er en naturlig oppgave for Oslo Museum. Hvem er nærmere enn dem til å formidle Oslos historie? Vi har tro på at de analyser som nå foretas, vil vise at en samlokalisering av de to museene vil være den beste løsningen, både for samlingene, for fagmiljøet og ikke minst for publikum. Innen så skjer har dagens ledelse ved Folkemuseet for lengst gått av, for dette handler ikke om personer, men om hvilke fremtidige strukturer som tjener samfunnet best. Vi kan se frem til solide faglige byggverk også utover 2014. Selv gleder jeg meg til fredelige søndagsturer mellom vikingskip, stavkirker og spennende flerkulturelle uttrykk fra vår egen tid i det nye historiske museet, og kanskje en liten tur bort for å se sauene bli klippet.